

Језик данас

НОВА СЕРИЈА

ГЛАСИЛО МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КУЛТУРУ УСМЕНЕ И ПИСАНЕ РЕЧИ

САДРЖАЈ

			Норма Рада Стијовић <i>Чија је Госпођица? (о њосесивном генијиву)</i> 1
			Предлози Душка Кликовац <i>О обележавању ујравног зговора наводницима</i> 4
			Рада Стијовић <i>Како се обраћамо у њисму</i> 12
			Осветљавања Ивана Лазић Коњик <i>Изазови савремене лексикографије: краудсорсинг и ошворени речници</i> 14
			Владица Стоканић, Милица Божић Синчук <i>Подела речи на крају реда – камен својшцања у језичкој љракси</i> 18
			Драгана Савин <i>Пољопривредна стљрука и најчешће грешке у љисању</i> 22
			Маријана Ђукић <i>О синонимском односу лексема друг и пријатељ</i> 25
			Александра Јовановић <i>О неким необичним ујошребима гљагола доћи (Он ми дође брат од стрица / То му дође субота)</i> 30
			Мали савети 37
			<i>Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика</i> 40
			Писци о језику 43

УРЕДНИЦИ
Академик ИВАН КЛАЈН (1997–2005)
Др РАДА СТИЈОВИЋ (2014–)

УРЕДНИШТВО
Др РАДА СТИЈОВИЋ (главни и одговорни уредник)
Др РАЈНА ДРАГИЋЕВИЋ
Др РАДОЈИЦА ЈОВИЋЕВИЋ
Др ДУШКА КЛИКОВАЦ
Др ВЕСНА ЛОМПАР
Др МАТО ПИЖУРИЦА
Мр ОЛГА САБО
МИЛОРАД ТЕЛЕБАК
Академик МИЛОСАВ ТЕШИЋ

Језик данас

Адреса Уредништва: 21000 Нови Сад, ул. Матице српске бр. 1
Телефон: 021/420-199, лок. 265
Издавач: Матица српска
Цена: 200,00 динара

Технички секретар
Кашарина Сунајко

Коректор
Тајјана Пивнички Дринић

Технички уредник
Вукица Туцаков

Корице

Оскар Шћефан

Компјутерски слог
Владимир Вајић, ГРАФИТ, Петроварадин

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Језик данас на интернету:
www.maticasrpska.org.rs/jezik-danas
e-mail: ksunajko@maticasrpska.org.rs

Рукописи се не враћају

Министарство културе и информисања Републике Србије
финансијски је помогло штампање овог гласила Матице српске

СIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
808

ЈЕЗИК данас : гласило Матице српске за културу усмене и писане речи / главни и одговорни уредник Рада Стијовић. – 1997, бр. 1-2005, бр. 21/22 ; Н. с. Год. 1 (10), бр. 1/2 (2014)– . – Нови Сад : Матица српска, 1997–. – 24 cm

Тромесечно.

ISSN 0354-9720 = Језик данас
COBISS.SR-ID 126253063

Краудсорсинг приступ и речници отвореног типа су у овом тренутку свакако пожељан пут којим би српска лексикографија требала да крене у покушају да сустигне језик и промене које су се у њему одиграле у најновијем периоду (у последњих двадесетак година). По свој прилици, то је тренутно и једини пут. Зато је важно и преко потребно да се лексикографи и програмери удруже на овом задатку, а веома је важно и да их надлежне институције у томе подрже обезбеђивањем материјалних средстава.

Л и т е р а т у р а и и з в о р и :

- RUNDELL, Michael 2012: The wisdom of crowds: can it work for dictionaries? <http://www.macmillandictionaryblog.com/the-wisdom-of-crowds-can-it-work-for-dictionaries>
- RUNDELL, Michael 2013: Stop the presses – the end of the printed dictionary <http://www.macmillandictionaryblog.com/bye-print-dictionary>
- Macmillan Open Dictionary <https://www.macmillandictionary.com/open-dictionary/submit.html>

Ивана Лазић Коњик
Институт за српски језик САНУ, Београд
ivana.konjik@gmail.com

Владица Стоканић
Милица Божих Синчук

ПОДЕЛА РЕЧИ НА КРАЈУ РЕДА – КАМЕН СПОТИЦАЊА У ЈЕЗИЧКОЈ ПРАКСИ

Правописна правила налажу да се реч која не може цела да стане у ред у коме је започета прекида, а да се њен преостали део преноси у нови ред. Раздвајање се обележава одговарајућим правописним знаком – цртицом на крају реда. Подела речи не примењује се стихијски већ по утврђеним правилима. Она се, пре свега, врши на граници слогова, а у сложеници на смисаоној граници њених саставних делова.

Иако су правила за поделу речи на крају реда јасно образложена у ортографској литератури, у пракси се често не поштују. Указаћемо на њих на примерима неких београдских дневних новина и часописа.

(1) Прво правило које се усваја приликом савладавања поделе речи на крају реда јесте да сваки растављени део речи мора имати најмање по један слог. То значи да се у њему мора налазити самогласник. Међутим, у пракси

се овај захтев често не испуњава, што потврђују следећи примери:

У нициком Заводу кажу да су тџри ѓодине водили љр-ейиску са Рејубличким заводом (Политика, 18. 7. 2015, 22). Ту се сакрију љпр-оцкови љојуџи накнаде банке од 0,5 одсто износа кредитџа (Исто, 23. 7. 2015, 10). Најори научника да се домогну „дефиниције сџв-варностџи”... (Вива, 21. 7. 2015, 10). Зб-рисали су на време (Илустрована Политика, 21. 7. 2015, 43).

Претходне примере требало је поделити на следећи начин: **љре-џиску, љпро-цкови, сџвар-ностџи, зб-рисали.**

(2) Из претходног правила изводи се закључак да се једносложне речи не могу делити на крају реда, без обзира на број графема. Међутим, у пракси се и у томе греша, што се види из следећих примера:

Овај свечани чин кинематографски је израђен код чувене куће „Паџе Фр-ер” у Паризу (Политикин забавник, 7. 7. 2006, 4). Иако болестџан, добио је нову снагу, а чак је љоверовао да сликањем одлаже см-рџџ (Исто, 16. 12. 2011, 48). Иако На-јџџ не ѓовори ни реч немачкоѓ, за љосао који је обављао није му џо било неопходно (Исто, 8. 8. 2014, 24). Бр-ој љражџилаца азџла из џџџ земаља није се смањџо (Политика, 19. 7. 2015, 2).

Лексеме **Фрер, смрџџ, Најџџ** и **број** имају по један слог и не могу се делити ни на који начин.

(3) Сугласник у интервокалској позицији преноси се у следећи ред са самогласником иза себе.

А џоком седамдесетџџ ѓод-ина 20. века, исџџи ауџомобил љродаван је љоцени од 5.000 фунџџи (Политикин забавник, 7. 7. 2006, 54). Друџи љодсећају да Израел има сџџер-иорну војску (Политика, 18. 7. 2015, 2). Маларија је краљџица љројских бол-есџџи (Исто, 29. 7. 2015, 5).

Поштујући правописну норму, претходне примере је требало поделити овако: **ѓо-дина, сџџе-риорну, бо-лестџи.**

(4) Правописна норма налаже да се приликом поделе сугласничких група на крају речи поштује уобичајени редослед гласова у српском језику. Сходно томе, крај првог дела речи треба да одговара могућем (‘природном’) крају, а почетак другог дела могућем почетку речи у српском језику. Ради боље оријентације, актуелни правопис даје табелу сугласничких скупова које треба писати заједно на месту прелома речи (погледати на крају рада табелу **Сугласнички скупови**).

У штампи смо нашли следећа огрешења о наведено правило:

Беоѓра-дска разѓледница (Политика, 18. 7. 2015, 21). Филха-рмонија Холандскоѓ радиѓа изводи Берлиозову Фанџасџџичну симфонију (Исто, 24. 7. 2015, 20). Нову, љрактџично љоследњу шансу да исџуни олимпџџс-ку квоџу (Исто, 24. 7. 2015, 34). Говори о снази ср-џске рејрезенџџације (Исто, 26. 7. 2015, 19). По-

сѣиѣли су највиши ниво ѿпозиѣи-вноѣ расѣоложења (Илустрована Политика, 21. 7. 2015, 36). *Важна је једна необ-ична сѣвар* (Илустрована Политика, 4. 8. 2015, 11).

Неправилно је поделити речи на наведени начин. Немогуће је изговори-ти групе *дск-*, *рм-¹*, *ѣск-*, *вн-* на почетку речи, нити *-јс* на крају. Исправна по-дела ових речи гласи: ***беоѣрад-ска, филхар-монија, олимѣиј-ску, срѣ-ске, ѿпозиѣив-ноѣ, необич-на.***

(5) Ослањајући се на претходно правило, сугласничке групе из следећих примера није требало раздвојити – оне одговарају уобичајеним распореду гласова у српском језику (погледати табелу **Сугласнички скупови**).

Ошѣиро је јуче реаѣовао на изјаве ѣремијера Србије Александ-ра Вучића (Политика, 18. 7. 2015, 5). *За Уруѣ-вај је одиѣрао 12 уѣакмица* (Исто, 18. 7. 2015, 31). *Реѣрезенѣиацији ѣреѣи избацивање са Евроѣскоѣ ѣрвенсѣва у Франѣус-кој* (Исто, 24. 7. 2015, 36).

Наведени примери би према важећим правилима били подељени овако: ***Алексан-дра, Уру-ѣвај, Франѣу-ској.***

(6) Када је прелом сложенѣца у питању, примењује се следеће правило: када подела сугласника на крају реда падне око споја њихових препозна-тљивих и смисаоно прозирних саставница, треба их делити границом саставница.

Беѣунаѣ је за неколико минуѣа био на имању, ван зидина заѣвора, у новои-зѣрађеној кући (Политика, 18. 7. 2015, 4). *Њеѣови саиѣрачи су били неѣоѣ-ре-ѣиви* (Исто, 18. 7. 2015, 30). „*Црно-бели*” *имају најс-куѣљи ѣѣим* (Исто, 18. 7. 2015, 32). *Миро и њеѣова жена Изеѣа су ѣресликавали Веснино деликаѣно и хиѣе-раѣѣивно заѣажање из сфере живоѣа и умеѣности* (Исто, 29. 7. 2015, 13). *После изједначеноѣ ѣрвоѣ ѿолув-ремена ...* (Исто, 29. 7. 2015, 31).

Наведени примери исправно би били подељени на следећи начин: ***ново-изѣрађеној, неѣо-ѣреѣиви, нај-скуѣљи, хиѣер-аѣѣивно, ѿолув-ремена.***

Ако је на споју саставница дошло до упрошћавања сугласничких група испадањем или сажимањем, упрошћени двојни сугласник припада другој саставници, иде у други ред. Реч *исѣуѣиѣи* у значењу ‘искорачити’ (од *из-сѣуѣиѣи* > *исѣуѣиѣи*) делимо на месту споја префикса и основе: *и-сѣуѣи-ѣи*, као и *бе-звучан* (од *без-звучан*), *ра-ѣириѣи* (од *раз-ѣириѣи*).

Када се у сложенеј речи између префикса и основе умеће самогласник, он припада првом саставном делу сложенѣце: *иза-зваиѣи, ода-ѣнаѣи, бродо-лом.*

¹ *P*, као у овој речи није слоготворно, није самогласник. *P* је слоготворно (у улози самогласника) када у речи није у додиру са *a*, *e*, *и*, *о* у (*врѣи, рђа, Сарѣп*), као и када се граница слога налази између њега и јединог њему суседног самогласника (*зарђао*), а може бити такво и у неким случајевима када је непосредно иза њега *о* настало од *л* (*ѣроце*). У таквој улози се, услед сличног положаја у речи, може наћи и *л* (*биѣикл*), и *н* (*Њуѣиѣ*).

(7) Нарушавање правописне нормe представља и неправилна подела полусложеница, код којих се захтева писање правописног знака – цртице, и на крају првог и на почетку другог реда.

У дводелном документарном филму о Ранковићу учесћују његови синови, као и два бивша шефа војне контраобавештајне службе: **џенерал-|ћуковник**² Иван Мишковић (Политика, 18. 7. 2015, 17). За најбољи филм 62. Пулског фестивала, у изузетно јакој и квалитетној овогодишњој конкуренцији, проглашен је **хрватско-словеначко-|српски** копродукцијски филм „Звиздан” Далибора Мајанића (Исто, 26. 7. 2015, 14).

Дакле, норма прописује следећу поделу: **џенерал-|ћуковник, хрватско-словеначко-|српски**. Тако се деле и следећи примери: **сиомен-|ћлоча, црвено-|бели** (дрес), **српско-|руски** (речник).

(8) Износимо још нека правила у вези са поделом речи на крају реда која налаже правописна норма, мада за ову прилику нисмо пронашли неправилно подељене примере у грађи.

(а) Не преноси се једно слово у други ред: не *ради-о* (иако је ту *о* цео слог). Реч се правилно дели на следећи начин: *ра-дио*.

(б) У тексту који је писан латиницом не раздвајају се двојна слова *lj = љ, nj = њ, dž = џ*: *od-žak*, већ треба: *o-džak*.

								СК	ЗД	ШК	ЖГ						
								СТ	ЗД	ШТ	ЖД						
								СП	ЗБ	ШП	ЖБ						
КВ	ГВ	ТВ	ДВ					СВ	ЗВ	ШВ	ЖВ	ХВ		ЦВ	ЧВ		
КР	ГР	ТР	ДР	ПР	БР	ВР	МР	СР	ЗР			ХР	ФР				
КЛ	ГЛ	ТЛ	ДЛ	ПЛ	ВЛ	БЛ	МЛ	СЛ	ЗЛ	ШЛ	ЖЛ	ХЛ	ФЛ				
КЉ	ГЉ	ТЉ	ДЉ	ПЉ	ВЉ	БЉ	МЉ	СЉ	ЗЉ	ШЉ	ХЉ	ФЉ					
КЈ	ГЈ	ТЈ	ДЈ	ПЈ	БЈ	ВЈ	МЈ	СЈ	ЗЈ			ХЈ	ФЈ	ЦЈ			РЈ ијек.
								СМ	ЗМ	ШМ	ЖМ						
								СН	ЗН	ШН	ЖН						
								СЊ	ЗЊ	ШЊ	ЖЊ						
								СЦ		ШЦ							
										ШЂ	ЖЂ						
										ШЧ							

Сугласнички скупови које треба писати заједно, односно које не треба делићи при преласку из реда у ред

Владика Стоканић
Докторанд Филолошког факултета Универзитета у Београду
vladica.stokanic@gmail.com

Милица Божић Синчук
Докторанд Филолошког факултета Универзитета у Београду
milica.bozic91@gmail.com

² Правописним знаком | бележимо место прелома у полусложеницама.